

Trump Dönemi Amerikan Dış Politikası ve Türkiye

Kendi siyasi ve sosyo-ekonomik dönüşümünü liberal uluslararası düzene eklenerek gerçekleştirmiş Türkiye'nin, bu düzenin aşındığı, bölgesel güvenlik rekabetinin güçlendiği ve yeni-muhafazakâr politikalara yönelmiş bir Amerika'yla ilişkilerinde gerilimler kaçınılmaz olacaktır.

Şaban KARDAŞ

Başkanlık seçimlerini Cumhuriyetçi Parti adayı Donald Trump'ın kazanması yeni dönem Amerikan dış politikası hakkında ciddi soru işaretlerini doğurdu. Amerikan iç siyaseti açısından da büyük bir tartışma yaratan bu gelişmenin, ABD'nin makro stratejik eğilimleri kadar spesifik bölgelerdeki politikalarını da etkileyeceği yönünde ciddi işaretler mevcut. Kendi küresel ve bölgesel politikalarının önemli bir kısmında ABD'nin politikalarından etkilenen Türkiye için de bu gelişme yeni belirsizlikleri beraberinde getirmektedir. Trump'lı yeni dönemde Obama yönetimi ile yaşadığı tıkanmaları aşmak için haklı olarak bir fırsat gören Türkiye, bu gelişmeyi büyük ölçüde pozitif yönlerine odaklanarak yorumladı. Fakat, Trump yönetiminde ortaya çıkacak küresel yönelimlerin ve Türkiye'yi ilgilendiren bölgelere dönük Amerikan tercihlerinin Türkiye'nin uluslararası ilişkilerdeki önceliklerini zorlayacak bir ortam yaratması kuvvetle muhtemeldir.

Liberal uluslararası düzen nereye?

Trump'ın seçim kampanyası sürecindeki söylemleri ve sonrasındaki atamalarıyla ortaya koyduğu

uluslararası ilişkiler anlayışı, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ABD önderliğinde gelişen liberal uluslararası düzeni sorgular niteliktedir. Bu sorgulamanın bir boyutunu "önce Amerika" sloganında karşılığını bulan ve korumacı ekonomik ve ticaret politikaları izlenebileceğinin işaretlerini veren söylemlerde görmek mümkün. Öte yandan, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası kurum ve kuruluşların gerekliliği ve devamına dair ABD siyasal kültüründeki derin şüphecilik bu dönemde somut politikalara yansiyabilir. Benzer şekilde, uluslararası normatif düzenin insan hakları, küresel çevre ve kalkınma sorunları vb. normlarına dair ileri sürülen eleştirel görüşler benzeri bir sorgulamanın ABD politikasında öne çıkması beklenebilir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde açıklık ilkesine dayalı bir uluslararası ekonomik ve siyasal ilişkiler ağının kurulmasında ve sürdürülmesinde ABD başat rolü oynamıştır. Genişleyen ve derinleşen ekonomik ve siyasal etkileşimler bir yandan bölgesel düzeyde entegrasyon projelerini kolaylaştırırken, küreselleşme süreciyle birlikte dünya genelinde köklü değişimlere imkân tanımıştır. Her ne

kadar ABD öncülüğünde şekillense de, liberal uluslararası düzen diğer aktörlerin de faydalandığı bir değer üretimi ve dağıtım mekanizmasını mümkün kılmıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemde Batı'dan Doğu'ya doğru yaşanan bir güç kayması söz konusudur ve bu gelişme doğal olarak ABD'nin dominant konumunun sorgulanmasını da beraberinde getirmektedir. Fakat, dünya tarihinde belki de eşsiz bir döneme işaret edecek şekilde, güç kaymasının kazananı konumundaki başta Çin olmak üzere Doğulu güçler de ABD merkezli liberal düzenden faydalanarak büyümektedirler. Güç geçişinin halihazırda yarattığı risklere ilaveten Trump yönetiminin söyleminden kaynaklı politikalar uluslararası sistemdeki belirsizlik ve öngörülemezliği, dolayısıyla da istikrarsızlık ve kırılabilirliği, ileri bir düzeye taşıyabilecektir.

Off-shore dengeleme siyaseti?

Uluslararası siyasette artması beklenen belirsizlik ve öngörülemezliğin tezahür edeceği en önemli alanlardan birisi ABD'nin küresel liderlik rolünü sürdürme istek ve imkanları olacaktır. ABD'nin

geleneksel yalnızcılık eğilimini terk ederek uluslararası angajman siyasetini benimsediği İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde küresel ölçekte taahhütleri ve farklı bölgelerdeki varlığı öne çıkıttı. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle başlayan ABD'nin küresel taahhütlerinden geri çekilmesi çağrılarına rağmen, küresel üstünlük Amerikan büyük stratejisinin en temel unsuru olmaya devam etti. Bu genel angajman siyaseti kapsamında kalmak üzere, öncelik tanınacak bölgeler ve tercih edilen stratejiler konusunda yaşanan tartışma halen devam etmektedir.

Farklı saiklerle de olsa, Trump yönetiminin ilginç bir şekilde Obama döneminde başlayan yönelimleri sürdürmesi beklenebilir. Obama döneminde kabaca şekillenen off-shore dengeleme siyaseti ABD'nin farklı bölgelere angajmanını sınırlandırmasını ve yerel aktörlere alan açmasını varsaymaktadır. Bu sayede ABD'yi Soğuk Savaş döneminden kalan ağırlıklarından kurtararak önümüzdeki dönemin meydan okumalarına cevap verebilecek stratejik esnekliğin sağlanması önemli bir saiktir. ABD açısından bu arayışın dayandığı rasyonalite ve etkileri bir kenara bırakılırsa, dünyanın geri kalan bölgeleri için, en azından kısa vadede, bu re-kalibrasyon siyasetinin riskleri arttırıcı etkileri daha fazla öne çıkmıştır. Ortadoğu'da bu stratejinin yarattığı yıkıcı etkiler Obama yönetiminin tüm mirasını olumsuz etkileyecek bir seviyeye erişmiştir. Trump yönetiminin de, İran nükleer programındaki tutumu veya İsrail yanlısı politikaları dışarıda tutulursa, küresel liderlik rolünü oynamaktan ziyade Ortadoğu'da off-shore dengelemeyi tercih etmesi muhtemeldir. Böylesi

bir gelişmenin Ortadoğu'da ve diğer bölgelerde yerel aktörler arasındaki yıkıcı güvenlik rekabetini tetiklemesi veya derinleştirmesini beklemek mümkündür.

Yeniden yeni-muhafazakâr politikalar?

Trump yönetiminin belki de iç kapanmacı eğilimlerini törpüleyecek ve uluslararası alanda müdahaleciliği yönündeki yönelimlerini sürdüreceği yönü ideolojik arka planında yatmaktadır. Her ne kadar kendi kişisel özgeçmişini nedeniyle meselelere ekonomik bir perspektiften bakarak pragmatik adımlar atacağı varsayılsa da, dış politika ve savunma ve güvenlik meselelerinde çalışacağı ekibe dair tercihleri ilginç bir tablo ortaya koymaktadır. Askeri-güvenlik bürokrasisi kökenli isimlerle ağırlıklı olarak çalışacağını ortaya koyan Trump'ın kabinesinin sert güce dayalı bir uluslararası ilişkiler anlayışını da farklı bir boyutta sürdürmesi beklenebilir. Bunun da ötesinde, Trump kabinesindeki bazı isimlerin, başta İslam dünyasına dönük fikirleri olmak üzere, Amerikan sağının problemli ideolojik zihin haritasını da benimsedikleri ve İsrail yanlısı politikaları öncelikledikleri görülmektedir. 11 Eylül sonrası dönemde Irak ve Afganistan müdahaleleri ve terörizmle küresel mücadelenin müsebbibi yeni-muhafazakâr ekibin bıraktığı yıkıcı izler hala taze iken, yeni dönemde benzeri bir dış politika çizgisinin tekrarı riski de göz ardı edilmemelidir.

Yeni dönemde Türkiye

Obama yönetiminin son yıllarında Türkiye'nin ulusal çıkarlarını ilgilendiren meselelerde takındığı

Askeri-güvenlik bürokrasisi kökenli isimlerle ağırlıklı olarak çalışacağını ortaya koyan Trump'ın kabinesinin sert güce dayalı bir uluslararası ilişkiler anlayışını da farklı bir boyutta sürdürmesi beklenebilir.

kayıtsız tavır, ABD başkanlık seçimlerine dair Türkiye'deki tartışmaları derinden etkiledi. Suriye krizindeki yaklaşımı ve terör örgütü PKK ve Suriye'deki uzantısı PYD/YPG'ye dönük politikaları yanı sıra FETÖ tehdidinde dair yaklaşımlarıyla ABD, Türkiye'nin güvenlik endişelerini giderecek bir müttefikten uzak bir görüntü sergiledi. Trump'ın yerleşik düzen karşıtı tutumu ve bazı meselelerde Türkiye'ye daha yakın durabileceği yönündeki işaretler kendisine karşı doğal olarak bir çekim oluşturdu. Fakat, Trump döneminde ABD dış politikasının alabileceği makro düzeydeki seyre bakıldığında Türkiye'nin çıkarları hilafına bir uluslararası ortamın ortaya çıkma ihtimali daha ağır basmaktadır. Kendi siyasi ve sosyo-ekonomik dönüşümünü liberal uluslararası düzene eklenerek gerçekleştirmiş Türkiye'nin, bu düzenin aşındığı, bölgesel güvenlik rekabetinin güçlendiği ve yeni-muhafazakâr politikalara yönelmiş bir Amerika'yla ilişkilerinde gerilimler kaçınılmaz olacaktır. ○

ORSAM Başkanı, Doç. Dr., TOBB-ETÜ